

FEDERALE OVERHEIDSDIENST WERKGELEGENHEID, ARBEID EN
SOCIAAL OVERLEG

Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het werk.

Advies nr. 121 van 20 april 2007 over het ontwerp van koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 2 december 1993 betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan kankerverwekkende en mutagene agentia op het werk.

I. VOORSTEL EN MOTIVERING

Bij brief van 7 maart 2005, gericht aan de Voorzitter van de Hoge Raad, heeft Mevrouw de Minister het advies gevraagd van de Hoge Raad, binnen de zes maanden vanaf het aanhangig maken, over een ontwerp van koninklijk besluit tot wijziging van het koninklijk besluit van 2 december 1993 betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan kankerverwekkende en mutagene agentia op het werk.

Het Uitvoerende Bureau van de Hoge Raad besliste op 11 maart 2005 een commissie ad hoc te belasten met het onderzoek van de aanvraag en de voorbereiding van het advies.

De commissie ad hoc vergaderde op 14 april 2005.

Het ontwerp van koninklijk besluit beoogt de actualisering van de bijlagen I en III van het koninklijk besluit van 2 december 1993 betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van blootstelling aan kankerverwekkende en mutagene agentia op het werk.

Enerzijds moet het punt A (cytostatische geneesmiddelen) van de bijlage I met een hoeveelheid van stoffen worden uitgebreid omdat men geconfronteerd werd met een enorme vlugge evolutie in dit soort medicamenten.

De volgende geneesmiddelen werden in de tabel opgenomen: verbindingen uit de "NIOSH sample list of drugs that should be handled as hazardous" die één van de volgende codenummers hebben: 10:00 antineoplastic agents, not in AHFS (antineoplastic agent), 92:00 unclassified therapeutic agents (mitotic inhibitor), 92:00 unclassified therapeutic agents (immunosuppressant), 92:00 immunosuppressive agents, 84:36 Miscellaneous skin and mucous membrane agents (mitotic inhibitor) (hormonenpreparaten werden niet opgenomen) en cytostatica die niet in de NIOSH lijst staan maar wel IARC categorie 1 of 2 geklasseerd zijn.

De bijlage III diende te worden aangepast aan de Richtlijn 2004/73/EG van (29ste aanpassing aan de vooruitgang van de techniek van Richtlijn 67/548/EEG): de verbindingen die door deze Richtlijn als kankerverwekkend/mutageen agens worden ingedeeld moeten niet meer in bijlage III worden opgenomen omdat zij zonder bijkomende voorwaarde voldoen aan de definitie van kankerverwekkend/mutageen agens.

Er bestaat in Europa namelijk een procedure waarop op gestelde tijdstippen stoffen en producten op de lijst van carcinogene stoffen opgenomen worden, zij worden dan ingedeeld op grond van punt 4.2.1. van bijlage VI "algemene criteria voor de indeling en het kenmerken van ge-

vaarlijke stoffen en preparaten” bij het koninklijk besluit van 24 mei 1982 houdende reglementering van het in de handel brengen van stoffen die gevaarlijk kunnen zijn voor de mens of voor zijn leefmilieu

Wanneer een product of stof ingedeeld wordt dan valt zij uiteraard onder het toepassingsgebied van het besluit *kankerverwekkende agentia*.

Het besluit heeft drie bijlagen:

- Een eerste bijlage – bijlage I, die een lijst inhoudt van kankerverwekkende stoffen en preparaten en die valt uiteen in:
  - een lijst A met cytostatische geneesmiddelen
  - een lijst B overige stoffen

Deze bijlage werd zo veel als mogelijk bijgewerkt in bijlage 1 van het ontwerp van besluit.

- Een tweede bijlage bevat een lijst van de procédés tijdens welke een stof of een preparaat voorkomt. De lijst in deze bijlage werd letterlijk overgenomen uit de Europese richtlijn en is dus geen voorwerp van bespreking betreffende het voorliggende ontwerp van wijzigingsbesluit.
- De derde bijlage bevat een niet-limitatieve lijst van stoffen, preparaten en procédés waarbij een risicoanalyse nodig is om te weten of er een kankerverwekkend/mutageen effect is.

Aan bijlage III zijn wijzigingen aangebracht omdat sommige ervan inmiddels ingedeeld zijn als kankerverwekkend/mutageen; dit is gebeurd in bijlage 2 bij het ontwerp van besluit.

De bedoeling is om deze derde bijlage zoveel mogelijk af te slanken omdat het niet bepaald een pareltje is van duidelijkheid.

Deze derde bijlage werd gecontroleerd aan de hand van de Richtlijn 2004/73/EG van de Commissie van 29 april 2004 tot negentwintigste aanpassing aan de vooruitgang van de techniek van Richtlijn 67/548/EEG van de Raad betreffende de aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen inzake de indeling, de verpakking en het kenmerken van gevaarlijke stoffen (algemeen bekend als de etiketteringsrichtlijn).

Trichloromethine werd overgebracht van de bijlage III van het koninklijk besluit naar Lijst A van bijlage I omdat dit product gebruikt wordt als een cytostaticum en dit product kankerverwekkend is.

Bijlage 2: aanpassing van bijlage III van het koninklijk besluit van 2 december 1993:

1. De volgende verbindingen worden eveneens uit de tabel verwijderd omdat ze door een vroegere (dan de 29ste) aanpassing van richtlijn 67/548/EEG als carcinogeen categorie 2 werden onderverdeeld:
  - CI Basic Red 9 (CAS 569-61-9)
  - Diëpoxybutaan (CAS 1464-53-5)

II. ADVIES UITGEBRACHT OP 20 APRIL 2007 DOOR DE HOGE RAAD PBW

De Hoge Raad PBW brengt een verdeeld advies uit over het ontwerp van koninklijk besluit.

De sociale partners maken een aantal opmerkingen waarbij zij hun verlangens uitdrukken betreffende de bescherming van de werknemers tegen de risico's van kankerverwekkende en mutagene agentia.

III OPMERKINGEN VAN DE SOCIALE PARTNERS

III.1 Gemeenschappelijke opmerkingen van de sociale partners

De sociale partners zijn het erover eens dat het best zou zijn indien voor opname op de bijlage III advies zou gevraagd worden van de commissie van experts waarvan sprake is in het kader van de discussie over de periodieke herziening van grenswaarden.

De sociale partners menen dat het nodig is dat er guidelines beschikbaar zouden zijn voor het werken met kankerverwekkende agentia.

III.2 Opmerkingen van de werknemersvertegenwoordigers

De werknemersvertegenwoordigers menen dat het beter zou zijn indien alle agentia in een lijst zouden opgenomen worden.

De werknemersvertegenwoordigers menen ook dat alle inconsequenties dienen weggewerkt te worden. Zo zijn er nu producten die wel een R45 krijgen maar toch in bijlage III opgenomen zijn.

De werknemersvertegenwoordigers menen dat het nodig is niet enkel het CAS-nummer op te geven van metallisch kobalt zoals dit nu gebeurt is voor nikkelverbindingen en samenstellingen.

Samenstellingen van kobalt hebben elk een eigen uniek CAS-nummer.

Beter zou zijn dat er staat:

Kobalt [7440-48-4] en samenstellingen, dit is duidelijker.

Analoog kan men hetzelfde zeggen voor Nikkel. Suggestie:

Nikkel [7440-02-0] en legeringen

De werknemersvertegenwoordigers vragen zich af waarom de samenstellingen van Nikkel niet meer vermeld worden.

Nikkelsamenstellingen of -verbindingen vallen immers niet onder Nikkel en legeringen (legering: mengsel van metaal met ander metaal). Nochtans zijn Nikkel verbindingen ingedeeld als categorie 1 volgens IARC.

De werknemersvertegenwoordigers verlangen dus dat ze terug opgenomen worden in bijlage III als 'Nikkelsamenstellingen'.

De werknemersafgevaardigden merken op dat het nu niet duidelijk is, noch voor de werkgevers, noch voor de werknemers, of een stof kankerverwekkend is of niet.

Zij moeten immers verschillende koninklijke besluiten raadplegen:

- Het koninklijk besluit van 1993 betreffende de indeling van gevaarlijke goederen;
- De stoffen ingedeeld volgens de etiketteringsrichtlijn;
- De stoffen die in bijlage I staan van het koninklijk besluit Kankerverwekkende agentia;
- De stoffen die in bijlage III staan van het koninklijk besluit Kankerverwekkende agentia en waarvoor een risicoanalyse nodig is om te weten of zij kankerverwekkend zijn of niet.

De werknemersafgevaardigden verlangen één gecoördineerde lijst van de stoffen die ingedeeld zijn als R49 of R45, of die voorkomen op lijst van bijlage I en meestal ook voorkomen op de lijst van IARC eventueel nog aangevuld met andere stoffen die als kankerverwekkend worden beschouwd of die als kankerverwekkend worden beschouwd door internationale onderzoeksinstellingen.

Nederland heeft zulke gecoördineerde lijst van kankerverwekkende of mutagene stoffen net als Duitsland en men kan zich afvragen waarom dit ook in België niet mogelijk zou zijn.

De werknemersafgevaardigden stellen dat het toch mogelijk moet zijn alle stoffen met R45 en R49 samen te voegen met alle stoffen waarvan de IARC zegt dat ze carcinogeen zijn.

Zo zou men een lijst bekomen van stoffen waarvan zeker is dat ze kankerverwekkend zijn.

Voor stoffen van bijlage III, waarvoor onvoldoende wetenschappelijke gegevens aanwezig zijn om ze op dit ogenblik te klasseren als kankerverwekkend of mutageen, dient bij het uitvoeren van de risicoanalyse rekening te worden gehouden met het voorzorgsprincipe, dit in het kader van de preventieve bescherming van de gezondheid van de werknemer.

III.3 Opmerkingen van de werkgeversvertegenwoordigers

Algemeen

Algemeen hebben de werkgevers problemen met het invoeren van een lijst, die gebaseerd zou zijn op Europese wettelijke voorschriften, samen met wetenschappelijke aanbevelingen van andere organisaties zoals IARC (dat nog verschillende subcategorieën onderscheidt) en AC-GIH, die Europa niet volgt of waarvoor er dus nog onvoldoende bewijzen zijn.

Zij dringen er op aan dat er gewerkt wordt met wettelijke lijsten, vastgelegd na beslissingen op Europees niveau die dan door alle lidstaten automatisch overgenomen moeten worden.

Dit voorkomt onduidelijkheden door het vermengen van lijsten, en geeft de zekerheid dat voor de stoffen die geklasseerd zijn met de risicozinnen R45 of R 49 strenge veiligheidsmaatregelen moeten genomen worden.

Dit wordt trouwens ondersteund door de deskundigen, omdat anders de indruk gegeven wordt dat het is alsof zwart of wit kan gezegd worden of een stof kankerverwekkend is of niet kankerverwekkend en zo eenvoudig is dat niet. Aan het koninklijk besluit zijn trouwens ook nog een aantal strafrechterlijke bepalingen verbonden.

Bijlage III

De werkgeversorganisaties benadrukken nogmaals met klem hun vraag om bijlage III te schrappen.

Hiervoor kunnen voldoende objectieve argumenten aangehaald worden.

De stoffen in deze lijst zijn in Europa niet weerhouden met betrekking tot de toepassing van de voorschriften inzake carcinogene agentia in de nationale wetgeving.

Risico-evaluatie met betrekking tot deze stoffen is uiteraard de basis voor alle verdere acties.

Bij de risico-evaluatie moet het eventueel aanwezige risico beoordeeld worden ten opzichte van (indicatieve) criteria.

Dit is een onmogelijke opgave.

Er wordt van de ondernemingen een oefening gevraagd (zelf oordelen over het risico met betrekking tot kanker), waarvoor noch de competentie noch de criteria aanwezig zijn.

Wanneer op internationaal wetenschappelijk niveau geen uitsluitel kan gegeven worden met betrekking tot het carcinogeen vermogen van stoffen, kan en mag men van de werkgever niet verwachten dat deze wel tot een sluitende conclusie komt.

Er is bij de administratie dan ook nog geen enkel voorbeeld bekend.

De aangeduide stoffen zijn niet algemeen erkend als carcinogene agentia en mogen dan ook niet als dusdanig worden aanzien.

Deze lijst gaat ook volledig voorbij aan specificaties waardoor hij ook stoffen omvat die met wetenschappelijke zekerheid niet kankerverwekkend zijn.

Deze lijst hoort eerder thuis in de omzetting van Richtlijn 98/24/EG betreffende chemische agentia.

Om elke interpretatieruimte uit te sluiten, blijven de werkgeversorganisaties van mening dat de stoffen die Europees niet als carcinogeen zijn geklasseerd derhalve niet voldoen aan de criteria.

De werkgeversorganisaties wijzen er in dat verband op dat de indeling van het IARC of andere belangrijke wetenschappelijke instellingen geen goede basis is voor het opnemen van stoffen in het toepassingsgebied van de wetgeving.

Het zonder meer overnemen van stoffen uit dergelijke lijsten is niet verantwoord omdat ze niet specifiek afgestemd zijn op en niet opgesteld zijn in functie van blootstelling in het arbeidsmilieu en de specifieke beschermingsmaatregelen gehanteerd in de wetgeving.

Het IARC geeft bijvoorbeeld zelf in haar preambule dat de lijsten slechts een deel zijn van de informatie waarop regelgeving gebaseerd kan worden.

Europa heeft een goed en algemeen aanvaard systeem voor de categorisering van carcinogenen, gebaseerd op onderzoeksmateriaal, onder andere afkomstig van het IARC.

Het is volgens de werkgeversorganisaties bijgevolg niet nodig om af te wijken van de Europese indeling.

De werkgeversorganisaties wijzen er tenslotte op dat de wettelijke voorschriften inzake preventiemaatregelen en risico-evaluatie m.b.t. chemische agentia ruim voldoende zijn voor stoffen en preparaten waarover nog twijfel bestaat met betrekking tot hun kankerverwekkend karakter.

Bijlage II van het KB van 2 december 1993

Een wijziging van de bijlage II bij het koninklijk besluit van 2 december 1993 maakt niet het voorwerp uit van het voorgelegde ontwerp van besluit is vormt derhalve geen onderdeel van de vraag om advies.

De werkgeversafgevaardigden willen de Minister er nochtans op wijzen dat het volgens hen nodig is om ook bijlage II voor advies voor te leggen aan de Hoge Raad PBW.

Zij menen dat dit nodig omwille van problemen in verband met stof van hardhout; deze problemen worden verder in dit advies beschreven onder de titel *Bijlage II van het koninklijk besluit van 2 december 1993 stof van hardhout*.

Tekstuele opmerkingen

De werkgeversafgevaardigden melden een aantal onjuistheden bij de aanduiding van de CAS-nummers: bijvoorbeeld betreffende nikkel en zijn legeringen en kobalt en zijn legeringen die nader dienen bekeken te worden en zij vragen zich af waarom bepaald zaken in bijlage III opgenomen worden die niet als kankerverwekkend gecatalogeerd staan.

De werkgeversvertegenwoordigers menen dat het goed zou zijn om de fout die reeds bestond in het vorige koninklijk besluit te herstellen en te spreken van nikkel en zijn verbindingen in plaats van nikkel en zijn legeringen.

De werkgeversvertegenwoordigers stellen dat het ook nodig is om de fout betreffende silicium recht te zetten, deze wordt vermeld als silicium (kristallijn) terwijl in feite de kristallijn verbindingen van siliciumdioxide bedoeld wordt.

Men moet dus niet het CAS-nummer van silicium opgeven maar de CAS-nummers van de kristallijne siliciumdioxideverbindingen.

De werkgeversvertegenwoordigers verlangen dat voor nikkel (bladzijde 5) "Nikkel en zijn verbindingen" opgenomen wordt.

Het aangegeven CAS-nummer is bovendien dat van nikkel (nikkelpoeder) in zuivere vorm.

Zoals dit ook voor kobalt en ook voor lood geldt, is het aangewezen de CAS-nummers te vermelden van de carcinogene nikkelverbindingen, en zeker niet spreken over nikkel en legeringen.

Inox is immers een nikkellegering, en dit is zeker niet kankerverwekkend.

De werkgevers vragen zich af wat bedoeld wordt met extracten van koolzwart.

Het opgegeven CAS-nummer is dat van silicium als amorf poeder aangegeven, terwijl volgens de werkgeversafgevaardigden hier duidelijk de kristallijne vormen van **siliciumdioxide** (kwarts, kristoballiet, tridymiet), bedoeld zijn.

Voor toluendiisocyanaten: Welke zijn hier bedoeld: zowel 2,4- als 2,6-diisocynaat?

De werkgevers onderschrijven de waarschuwing van de experts in die commissie ad hoc die aanmanen tot grote voorzichtigheid om alles als carcinogeen te beschouwen (zie verslag D 72 quater/04; verslag 14 april 2005).

De experts op de werkgroepvergadering: hebben toen gewezen op de enorme complicaties indien alles in één lijst zou komen en alles wit-zwart zou worden, ondanks de vele wetenschappelijke onzekerheden.

Dit zou de toelating tot het werken met alle stoffen van de lijst III voor meerdere categorieën van werknemers onmogelijk maken (zwangeren, jongeren, ...).

Onze arbeidswetgeving is immers strafrecht, en voor de "verdachte" stoffen is het ALARA-principe steeds van toepassing.

Bijlage II van het koninklijk besluit van 2 december 1993- stof van hardhout

De werkgeversorganisaties willen ook hun eerdere opmerkingen over stof van hardhout opnieuw onder de aandacht brengen.

De werkgeversorganisaties verbazen zich er nog steeds over dat in het koninklijk besluit ook een lijst van enkele soorten hardhout is opgenomen.

De richtlijn vermeldt in een voetnoot enkel dat een lijst van soorten hardhout opgenomen is in deel 62 van de IARC monografieën.

Het was dus duidelijk niet de bedoeling om een exhaustieve lijst op te nemen.

De werkgeversorganisaties zien dan ook geen enkele reden om deze exemplarische lijst in de Belgische wetgeving op te nemen.

In de eerste plaats is de praktische bruikbaarheid van deze lijst nihil daar het niet gaat om soorten hardhout maar om families (geslacht) waarbinnen hardhoutsoorten voorkomen.

Om welke soorten het precies gaat wordt niet vermeld.

Ten tweede is België door deze houding genoodzaakt om het koninklijk besluit regelmatig aan te passen, telkens wanneer in de IARC monografieën wijzigingen worden opgenomen.

De werkgeversorganisaties zijn daarom van oordeel dat de lijst geschrapt moet worden en dat een verwijzing in voetnoot, als voorbeeld, zoals in de richtlijn kan volstaan.

Bovendien lijkt het erop dat in de lijst niet enkel hardhout maar soorten zachthout worden vermeld.

Meer fundamenteel zijn de werkgeversorganisaties van oordeel dat België zich moet afvragen of alle maatregelen die in het koninklijk besluit van 2 december 1993 zijn voorzien voor carcinogene agentia wel toegepast moeten worden ingeval van werkzaamheden waarbij men wordt blootgesteld aan stof van hardhout.

Zo kan men zich afvragen of het voorzien van douches, individuele dubbele kleerkasten en dergelijke wel geschikte maatregelen zijn voor een 'product' waarbij het mogelijk risico op kanker enkel door inhalatie veroorzaakt wordt.

De toepasbaarheid van al deze verplichtingen is problematisch en de meerwaarde uiterst twijfelachtig voor de sectoren van de houtverwerking en waarschijnlijk nog meer voor plantsoendiensten, tuinaannemers, scholen, ...

Dit toont eens te meer het problematisch karakter aan van een wetgeving die doorspekt is met gedetailleerde middelvoorschriften in plaats van resultaatsverbintenissen met betrekking tot de bescherming van werknemers.

Bovendien wordt de zeer belangrijke overweging 13 in Richtlijn 99/38/EG genegeerd.

Deze overweging 13 luidt:

Overwegende dat werknemers doeltreffend beschermd moeten worden tegen het risico op kanker ten gevolge van blootstelling aan stof van hardhout op het werk; dat het doel van deze richtlijn niet is het houtgebruik te verminderen door hout te vervangen door ander materiaal of door een bepaalde houtsoort te vervangen door andere houtsoorten;

Door deze overweging is het substitutieprincipe zoals vastgelegd in richtlijn 90/394/EG niet toepasbaar op hout.

De werkgeversorganisaties vragen dan ook om het substitutieprincipe in artikel 5 1° van het koninklijk besluit 'carcinogene agentia' van 2 december 1993, op een gelijkaardige wijze niet toepasbaar te maken op hout.

IV. BESLISSING

Het advies aan de heer Minister van Werk bezorgen.